

STORTINGET

Innst. 238 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:25 S (2020–2021)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Solfrid Lerbrekk og Freddy André Øvstegård om en offentlig beklagelse og erstatningsordning for transpersoner som har gjennomgått irreversibel sterilisering, og forslag om en tredje juridisk kjønnskategori

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen på vegne av staten komme med en offentlig beklagelse til transpersoner som frem til 1. juli 2016 ikke kunne endre juridisk kjønn med mindre de hadde den psykiatriske diagnosen transseksualisme og gjennomgikk irreversibel sterilisering.
2. Stortinget ber regjeringen om å opprette en erstatningsordning for dem som har måttet gjennomgå et irreversibelt steriliseringsinngrep i forbindelse med endring av juridisk kjønn.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tore Hagebakken, Ingvild Kjerkol,

Hege Haukeland Liadal, Tuva Moflag og Tellef Inge Mørland, fra Høyre, Mats A. Kirkebirkeland, Erlend Larsen, Mari Holm Lønseth og Sveinung Stensland, fra Fremskrittspartiet, Åshild Bruun-Gundersen og Kari Kjønnaas Kjos, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, fra Sosialistisk Venstreparti, Nicholas Wilkinson, fra Venstre, Carl-Erik Grimstad, og fra Kristelig Folkeparti, lederen Geir Jørgen Bekkevold, viser til forslagene i Dokument 8:25 S (2020–2021) om en offentlig beklagelse og erstatningsordning for transpersoner som har gjennomgått en irreversibel sterilisering, og forslag om en tredje juridisk kjønnskategori. Statsråd Bent Høie har uttalt seg om forslagene i brev til komiteen av 6. november 2020. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen. Komiteen har gjennomført en skriftlig høring i saken med frist den 12. januar 2021. Komiteen registrerer at det tilsammen er kommet inn 20 skriftlige høringsinnspill fra privatpersoner og ulike interesseorganisasjoner som forslagene berører og omhandler. Komiteen registrerer at samtlige er positive til forslagene.

Offentlig beklagelse og erstatningsordning for transpersoner

Komiteen viser til forslag 1 om en offentlig beklagelse og forslag 2 om en erstatningsordning for transpersoner som har gjennomgått irreversibel sterilisering. Komiteen viser til forslagsstillernes innledende forslagstekst om at inntil 1. juli 2016 har mennesker i Norge kunnet endre juridisk kjønn på to ulike måter. I begge tilfeller har personen måttet gjennomgå irreversibel sterilisering og har fått diagnosen F64.0 Transseksualisme. Komiteen registrerer at før 1. juli 2016 endret ca.

500 personer sitt juridiske kjønn i Norge, mens etter at lovendringen som fjernet kravet om diagnosen transseksualisme for å endre kjønn, trådte i kraft, har over 1 500 personer gjort det samme.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at personer som ønsker å endre juridisk kjønn har møtt mye diskriminering og noen ganger også trakassering og vold. Komiteen viser videre til statsråd Bent Høies svar om at den praksisen man hadde før man fikk lov om endring av juridisk kjønn, kan ha presset noen til å gjennomgå inngrep som de i ettertid skulle ønske ikke var blitt gjort.

Komiteen registrerer at statsråd Bent Høie har vært i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende spørsmålet om oppreisning/kompensasjon i forbindelse med en henvendelse fra Likestillings- og diskrimineringsombudet om opprettelse av en egen ordning for den berørte gruppen. Komiteen registrerer videre at statsråd Høie slutter seg til Justis- og beredskapsdepartementets vurdering av at det i utgangspunktet er prinsipielt betenkelig å etablere en egen ordning for én gruppe i henhold til særskilte kriterier, og at opprettelsen av en slik særordning dermed vil kunne føre til forskjellsbehandling. Komiteen viser videre til statsrådets svar om at i St. meld. nr. 44 (2003–2004), Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener, ble den generelle behandlingen av erstatningskrav fra ulike grupper i samfunnet vurdert. Hovedkonklusjonen var da at det bør vises tilbakeholdenhet med opprettelse av særskilte billighetsbaserte erstatningsoppgjør, og at alle former for rimelighetsbaserte erstatningskrav for fremtiden bør kanaliseres gjennom rettfærdsvederlagsordningen. Komiteen registrerer at Stortinget sluttet seg til dette, og at statsråden er av den oppfatning at det i utgangspunktet ikke bør opprettes en egen kompensasjonsordning for personer som ble sterilisert for å endre juridisk kjønn, men at slike krav må kanaliseres gjennom allerede etablerte ordninger, slik som rettfærdsvederlagsordningen.

Komiteen registrerer for øvrig at det pågår en konkret sak i rettsapparatet knyttet til problemstillingen som forslagsstillerne tar opp, og at det i brev fra statsråden fremkommer at han ønsker å avvente en endelig konklusjon i spørsmålet om en kompensasjonsordning til det foreligger en rettskraftig dom.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, slutter seg til statsrådets vurderinger i spørsmålet om en kompensasjonsordning.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen påse at de som har måttet gjennomgå et irreversibelt steriliseringsinngrep i forbindelse med endring av kjønn, får sakene sine grundig behandlet innenfor de generelle erstatningsordningene som i dag finnes.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til sine respektive partier, som støttet lovendringen i 2016 der krav til medisinsk diagnose og sterilisering ble tatt bort. Disse medlemmer vurderer at den tidligere praksisen med krav til sterilisering og diagnose synes å ha vært klart diskriminerende.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til lovendringen som trådte i kraft 1. juli 2016. Disse medlemmer mener at tiden er moden for å evaluere loven for å sikre at lovendringen ikke har en innretning som kan ha gitt utilsiktede konsekvenser for enkeltmennesker. Disse medlemmer mener det er viktig at regjeringen følger opp dette. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere lov om endring av juridisk kjønn for å sikre at lovendringen ikke har en innretning som kan ha gitt utilsiktede konsekvenser.»

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet i forbindelse med Stortingets behandling av lovendringen i 2016 fremmet forslag om å gjennomføre en konsekvensutredning av loven om endring av juridisk kjønn, dette med utgangspunkt i de foreslåtte aldersgrensene, behovet for en refleksjonsperiode og antall ganger man skal kunne endre juridisk kjønn.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at praksis har vært at mennesker i Norge har kunnet endre juridisk kjønn på to ulike måter. Den ene måten har vært innsendelse av en bekreftelse fra Nasjonal behandlingstjeneste for transseksualisme (NB-TS) Oslo universitetssykehus om at «endelig konvertering av kjønn har funnet sted». Fra juni 2013 har også Helsedirektoratet kunnet utstede tilsvarende bekreftelse til folkeregistermyndighetene for personer som har gjennomgått kjønnsbekreftende behandling, inkludert kastrasjon, andre steder enn ved NB-TS, altså i utlandet. I begge tilfeller måtte personen ha gjennomgått irreversibel sterilisering og fått diagnosen F64.0 Transseksualisme.

Dette medlem viser til at ekspertgruppa som i 2015 kom med rapporten «Rett til rett kjønn – helse til alle kjønn», ikke fant noen helsefaglige argumenter for kravet om irreversibel sterilisering som forutsetning for å endre kjønn. Kravet som gjaldt fram til 1. juli 2016 om at diagnosen F64.0 Transseksualisme skulle være satt, og

at irreversibel sterilisering måtte være gjennomført for å få endret kjønn, førte til at mange fram til juli 2016 enten ikke fikk endret juridisk kjønn fordi de ifølge fagmyndighetene ikke fikk diagnosen, eller fordi de ikke ønsket å gjennomføre sterilisering.

Dette medlem mener at å leve med feil juridisk kjønn samtidig som du lever som det kjønn du er, fører til store vansker. Man kan bli «outet» som transperson på alle arenaer, og det kan også føre til at ens identifikasjonspapirer ikke kan brukes til å identifisere hvem man faktisk er. Dette har gjort at mange transpersoner i Norge ikke har kunnet delta i yrkeslivet og ta utdanning på lik linje med andre. Mange har ikke kunnet forlate landet fordi passet deres har vist feil kjønn, og atter andre har møtt på problemer i det daglige når de skal til legen, hente pakker på posten, låne bøker på biblioteket eller ta førerkort.

Dette medlem viser til at Sverige har innført en ordning der mennesker som har gjennomgått inngrepet, enkelt kan søke om erstatning. I Norge er det anslagsvis 500 personer som har gjennomgått en slik irreversibel sterilisering for å kunne endre juridisk kjønn. Ikke alle disse lever i dag, og ikke alle kommer til å søke om erstatning. Dette medlem mener det er snakk om en beskjeden total utgift for staten.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen på vegne av staten komme med en offentlig beklagelse til transpersoner som frem til 1. juli 2016 ikke kunne endre juridisk kjønn med mindre de hadde den psykiatriske diagnosen transseksualisme og gjennomgikk irreversibel sterilisering.»

«Stortinget ber regjeringen om å opprette en erstatningsordning for dem som har måttet gjennomgå et irreversibelt steriliseringsinngrep i forbindelse med endring av juridisk kjønn.»

En tredje juridisk kjønnskategori

Komiteen viser til forslag i representantforslaget om at Stortinget skal be regjeringen fremme forslag om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori.

Komiteen registrerer at statsråden i sitt brev viser til at Stortinget så sent som i desember 2019 voterte over om regjeringen skulle bes om å utrede spørsmålet om å innføre en tredje kjønnskategori, og at forslaget ikke fikk flertall. Komiteen registrerer videre at regjeringen ikke ønsker å fremme forslag om å innføre en tredje kjønnskategori nå.

Komiteens flertall, medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, slutter seg til statsrådets vurderinger i spørsmålet om å innføre en tredje kjønnskategori nå.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere en tredje kjønnskategori.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at flere land anerkjenner en tredje kjønnskategori i lovverket, som Canada, Danmark, India, New Zealand, Australia og flere stater i USA. Dette medlem viser til høringsinnspillet fra Fri og Skeiv Ungdom:

«Rett i overkant av 2 milliarder mennesker i verden har tilgang til å bytte til et tredje juridisk alternativ. Det norske lovverket gjør at mennesker som i dag er anerkjent som noe annet enn kvinne eller mann i sine opprinnelsesland tvinges til å velge mellom kvinne og mann om de skal ha et norsk D-nummer eller personnummer.»

Dette medlem mener at Stortinget bør endre loven og få på plass en tredje juridisk kjønnskategori, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen vurdere en tredje kjønnskategori.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen evaluere lov om endring av juridisk kjønn for å sikre at lovendringen ikke har en innretning som kan ha gitt utilsiktede konsekvenser.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen på vegne av staten komme med en offentlig beklagelse til transpersoner som frem til 1. juli 2016 ikke kunne endre juridisk kjønn med mindre de hadde den psykiatriske diagnosen transseksualisme og gjennomgikk irreversibel sterilisering.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen om å opprette en erstatningsordning for dem som har måttet gjennomgå et irreversibelt steriliseringsinngrep i forbindelse med endring av juridisk kjønn.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen påse at de som har måttet gjennomgå et irreversibelt steriliseringsinngrep i forbindelse med endring av kjønn, får sakene sine grundig behandlet innenfor de generelle erstatningsordningene som i dag finnes.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 16. februar 2021

Geir Jørgen Bekkevold

leder

Mats A. Kirkebirkeland

ordfører

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/4642-

6. november 2020

Dokument 8:25 S Representantforslag om en offentlig beklagelse og erstatningsordning for transpersoner som har gjennomgått irreversibel sterilisering og forslag om en tredje juridisk kjønnskategori

Jeg viser til brev av 20. oktober fra Helse- og omsorgskomiteen som ber om min uttalelse om ovennevnte representantforslag.

Jeg ser at det kan være krevende dersom den praksisen vi hadde før lov om endring av juridisk kjønn har presset noen til å gjennomgå inngrep som de i ettertid skulle ønske ikke var blitt gjort. Helse- og omsorgsdepartementet har vært i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende spørsmålet om oppreisning/kompensasjon, i forbindelse med en henvendelse fra Likestillings- og diskrimineringsombudet om opprettelse av en egen ordning for den berørte gruppen.

Jeg slutter meg til Justis- og beredskapsdepartementets vurdering av at det i utgangspunktet er prinsipielt betenkelig å etablere en egen ordning for én gruppe i henhold til særskilte kriterier. Det problematiske er at dette vil utvide denne gruppens rettigheter i forhold til andre grupper. Opprettelse av en særordning vil dermed kunne føre til forskjellsbehandling. Personer som ikke tilhører den bestemte gruppen, men som har vært utsatt for andre belastende forhold, vil være henvist til de alminnelige ordningene (alminnelig erstatningsrett og rettferdsvederlagsordningen). Hensynet til likhet kan da i neste omgang brukes som argument for at det burde opprettes særordninger også for andre grupper som mener å ha et legitimt krav som per i dag ikke imøtekommes av de etablerte ordningene.

I St. meld. nr. 44 (2003-2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener ble den generelle

behandlingen av erstatningskrav fra ulike grupper i samfunnet vurdert. Hovedkonklusjonen var at det bør vises tilbakehold med opprettelse av særskilte billighetsbaserte erstatningsoppgjør, og at alle former for rimelighetsbaserte erstatningskrav for fremtiden bør kanaliseres gjennom rettferdsvederlagsordningen. Stortinget sluttet seg til dette. Jeg viser også til at regjeringen i 2016 uttalte følgende i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett knyttet til spørsmålet om en særskilt erstatningsordning til Sanatoriebarne: «Det er prinsipielt betenkelig med særordninger hvor én gruppe pasienter behandles i henhold til andre kriterier og gis utvidede rettigheter i forhold til andre pasientgrupper som har vært til behandling i helsetjenesten. En særskilt tilpasning kan føre til usaklig forskjellsbehandling».

Jeg er altså av den oppfatning at det i utgangspunktet ikke bør opprettes en egen kompensasjonsordning for personer som ble sterilisert for å endre juridisk kjønn, men at slike krav må kanaliseres gjennom allerede etablerte ordninger, slik som rettferdsvederlagsordningen. Denne ordningen er ment å være en mulighet for å få en viss økonomisk kompensasjon for en skade eller ulempe man er blitt påført, og som man ikke har mulighet til å få dekket på annen måte. I lys av at det pågår en konkret sak i rettsapparatet knyttet til problemstillingen representantene tar opp her, ønsker jeg imidlertid å avvente en endelig konklusjon i spørsmålet om kompensasjonsordning til det foreligger en rettskraftig dom.

Når det gjelder ønsket om å innføre en tredje kjønnskategori viser jeg til at Stortinget voterte så sent som i desember 2019 over om regjeringen skulle bes om å utrede spørsmålet, og at forslaget ikke fikk flertall. Regjeringen ønsker ikke å fremme forslag om å innføre en tredje kjønnskategori nå.

Med hilsen

Bent Høie

